

11. Ніколаюк С.І. Проблеми оперативного забезпечення протидії легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом / С.І. Ніколаюк, А.Г. Семчук // Науковий вісник НАВСУ. – К., 2003. – № 4. – С. 153–161.

12. Кримінологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / [О.М. Джужа, Я.Ю. Кондратьев, О.Г. Кулик, П.П. Михайліченко та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужа. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 203 с.

13. Кернер Х.-Х. Отмывание денег: Путеводитель по действующему законодательству и юридической практике / Х.-Х. Кернер, З. Дах; предисл. А.Э. Жалинского; пер. с нем. Т. Родионовой, Дж. Войновой. – М.: Международные отношения, 1996. – 40 с.

Гула Л.Ф. Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, здійснюваних організованими групами, як одна з форм економічної загрози фінансовому ринку.

Охарактеризована легалізація (отмывание) доходів, отриманих злочинним шляхом, здійснюваних організованими злочинними групами, і заходи протидії їм.

Ключевые слова: легалізація, злочинні групи, злочинні доходи, фінансові операції, органи протидії.

Gula L.F. Laundering of Profits Obtained by Organized Criminal Groups as a Form of Economic Threat to the Financial Market.

Laundering of profits obtained illegally by organized criminal groups and measures of counteraction are described in the article.

Key words: laundering, criminal groups, criminal profits, financial operations, bodies of counteraction.

УДК 334.012

**І.О. Ревак,
М.М. Охримович**

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Розглянуто питання попередження економічної злочинності в Україні, акцентовано увагу на необхідності запровадження показників, які б відображали якість проведеної профілактичної роботи працівниками органів внутрішніх справ.

Ключові слова: економічна злочинність, профілактична робота, попередження економічної злочинності, органи внутрішніх справ, Державна служба боротьби з економічною злочинністю (ДСБЕЗ)

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні практично відсутня профілактична робота щодо попередження економічних злочинів. Такий стан справ сприяє вчиненню злочинів, наслідки яких посягають на інтереси держави, зокрема у сфері економіки, а також проявляються у розширенні тіньового сектора та зростанні дефіциту державного бюджету. Стан проведення превентивних заходів є вкрай незадовільним та в основному зводиться до формального проголошення такого виду роботи. Теорія проведення попереджувальної роботи відрізняється від реалій сьогодення і потребує негайного впровадження, адже, як відомо, кошти, витрачені на попередження економічних злочинів в кілька разів будуть меншими, аніж витрати, пов'язані із заходами щодо усунення наслідків протиправних діянь.

Стан дослідження. Українські та зарубіжні вчені впродовж останніх десятиліть ґрунтовно вивчають дану проблему. Так, В.В. Хухулін основну увагу приділяє попередженню господарських правопорушень [11]; О.В. Кириченко звертає увагу на зміст поняття оперативно-розшукова профілактика [6]; Т.М. Слободяник вивчає особливості економічних злочинів, що вчиняють працівники на підприємстві [10]; О.Я. Кравчук досліджує проблему профілактики правопорушень на макрорівні, зокрема питання попередження загроз національній безпеці в соціально-трудовій сфері [8]. А втім мало досліджень торкаються проблеми профілактики правопорушень, що входять до компетенції працівників Державної служби боротьби з економічною злочинністю (ДСБЕЗ).

Метою статті є акцентування уваги на необхідності проведення профілактичних заходів для недопущення вчинення злочинів у сфері економіки.

Виклад основних положень. Ще у IV ст. до н.е. Платон висунув тезу про те, що попередження злочинності має переважати над застосуванням каральних механізмів держави. Сьогодні питання попередження злочину є першорядним, оскільки злочини набувають якісно нових форм та ознак, особливо у сфері економіки. Здатність такої злочинності проникати в пріоритетні галузі національної економіки (фінансово-кредитну, банківську, зовнішньоекономічну) робить її основною загрозою економічній безпеці України. Ст. 10 Закону України «Про міліцію» визначається, що міліція, відповідно до своїх завдань, зобов'язана виявляти, запобігати, припиняти та розкривати злочини, вживати з цієї метою оперативно-розшукові та профілактичні заходи; виявляти причини і умови, що сприяють вчиненню правопорушень, вживати заходи для їх усунення; брати участь у правовому вихованні населення; проводити профілактичну роботу [3].

Попередження економічної злочинності є головним завданням працівників ДСБЕЗ, які повинні усувати причини і умови, що провокують економічну злочинність, а також встановлювати осіб, схильних до вчинення такого виду злочинів.

Багато дослідників схиляються до думки, що на практиці набагато легше попередити факт учинення злочину, аніж долати його негативні наслідки. Для прикладу, А.Е. Жалінський стверджує, що профілактика злочинів може ефективно здійснюватися лише у тому випадку, коли: чітко усвідомлена мета проведення профілактичних дій; правильно підібрані кадри, які зможуть реалізовувати затверджений план дій; розписана схема проведення такого виду роботи; визначена правова і методична її регламентація; виділені необхідні матеріальні ресурси [2, с. 41].

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність підрозділів ОВС, дозволив дійти висновку, що немає чітко визначених пріоритетних напрямків у роботі конкретних підрозділів ОВС. Скажімо, п.1 ст.7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що підрозділи, які здійснюють ОРД, зобов'язані у межах своїх повноважень вживати необхідні оперативно-розшукові заходи щодо попередження, своєчасного виявлення, припинення і розкриття злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень [4], а в *Положенні про основи організації розкриття злочинів органами внутрішніх справ України* зазначається, що основне завдання підрозділів і служб ОВС – розкриття злочинів і встановлення осіб, які їх учинили, щодо захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань [9].

Статистичні дані МВС України засвідчують, що серед низки показників дані про «припинені злочини» або «проведену профілактичну роботу» і надалі відсутні. Основними критеріями оцінки позитивної роботи оперативних підрозділів ОВС України досі залишаються показники розкриття злочинів, а не їх попередження. *Інструкцією про єдиний облік злочинів* передбачено, що система єдиного обліку злочинів і осіб, які їх учинили, ґрунтується на реєстрації злочинів з моменту порушення кримінальної справи та осіб, які вчинили злочини, з моменту затвердження прокурором обвинувального висновку, або винесення мотивованої постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності і на подальшому коригуванні цих даних залежно від наслідків розслідування та судового розгляду справи. Згідно цього документу реєстрації підлягають:

– злочини на момент порушення кримінальної справи, відмови в порушенні кримінальної справи за нереабілітуючих підстав, але з визнанням злочину;

– злочини, за якими встановлено особу за постановою про пред'явлення обвинувачення;

– кримінальні справи з моменту їх порушення і прийняття у них рішень;

– особи, які вчинили злочин, з моменту затвердження прокурором обвинувального висновку, винесення мотивованої постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності або відмови в порушенні кримінальної справи за нереабілітуючих підстав [5].

Єдина система обліку злочинів та осіб, які їх вчинили, визначає такі форми облікових документів:

- статистична картка на виявлений злочин;
- статистична картка про наслідки розслідування злочину;
- статистична картка про результати відшкодування матеріальних збитків та вилучення предметів злочинної діяльності;
- статистична картка на особу, яка вчинила злочин;
- статистична картка про рух кримінальної справи;
- статистична картка на злочин, за вчинення якого особі пред'явлено обвинувачення;
- довідка про наслідки розгляду кримінальної справи судом.

Згідно з цією Інструкцією ефективність роботи правоохоронних органів з контролю за розкриттям злочинів визначається питомою вагою злочинів, за вчинення яких особам пред'явлено обвинувачення у звітному періоді [5].

З огляду на це можна зробити висновок, що здійснення попереджувальної діяльності практично ніде не фіксується та не впливає на показник якості роботи, а, отже, не мотивує працівника до її здійснення. На нашу думку, було б доцільно забезпечити ефективну реалізацію державної політики у сфері профілактики правопорушень шляхом розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення причин та умов вчинення протиправних діянь, а також налагодження дієвої співпраці правоохоронних органів та центральних і місцевих органів виконавчої влади, передбачених Концепцією Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, яка б слугувала одним із критеріїв ефективності роботи працівників ОВС [7].

У цілому якість профілактичної роботи залежить від якості підготовки працівника, що її здійснює. Потрібно досконало володіти не лише знаннями у галузі права, економіки, менеджменту, банківської

справи, а й методами психологічного впливу, вмінням аргументовано доводити та переконувати. Для цього потрібно підвищувати кваліфікацію практичних працівників шляхом проведення інтенсивних курсів з психології впливу та серйозно займатися підготовкою майбутніх фахівців у ВНЗ, передбачивши у навчальних планах вивчення відповідних навчальних дисциплін.

У реальному житті сформувалася думка, що попереджувальна діяльність є невинуватеною, і як наслідок – недостатнє фінансування. Однак насправді профілактична робота проводиться, про що свідчать непоодинокі факти.

Так, у Львові періодично проводяться заходи з легалізації найманої праці та детінізації зарплати. Зокрема, Інспекцією праці була проведена перевірка дотримання трудового законодавства на ТзОВ «Декорус», за результатами якої виявлено ряд порушень та винесено зобов'язання їх усунути.

Протягом 2011 року зусиллями працівників ДСБЕЗу районів міста Львова спільно з Територіальною державною інспекцією праці у Львівській області було перевірено 697 об'єктів, на яких виявлено 677 неоформлених працівників [1].

Органом, який стежить за цільовим використанням державних коштів, є прокуратура. Відомо, колеґії прокуратур є дорадчими органами, на яких розглядаються найважливіші питання, пов'язані з додержанням законності та правопорядку, зазначаються основні недоліки та здобутки роботи, а також здійснюється низка організаційних і практичних заходів, спрямованих на підвищення ефективності у боротьбі зі злочинністю.

Упродовж минулого року за наслідками перевірок органами прокуратури Львівщини порушено сім кримінальних справ на предмет незаконного використання бюджетних коштів на будівництво, ремонт і утримання автодоріг. У листопаді 2011 року порушено кримінальну справу за фактом вчинення службовими особами ЗАТ «Т» зловживання службовим становищем та службового підроблення за ознаками злочинів, передбачених ч. 2 ст. 364 та ч. 2 ст. 366 КК України та за фактом вчинення службової недбалості службовими особами Служби автомобільних доріг у Львівській області за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 367 КК України. Попереджувальні заходи прокурорської колеґії можна розцінювати як загальні, що розповсюджуються як на всіх осіб, так і індивідуальні, що стосуються службових осіб даного ЗАТ [1].

Одним із видів здійснення профілактики є поширення інформації через засоби масової інформації, до якої вдається керівництво

ДСБЕЗ ГУМВС України у Львівській області. Позитивним у такому виді профілактики є те, що хоч вона і здійснюється дистанційно, але під її вплив можуть потрапити особи, злочинні наміри яких є невідомими.

Аналізуючи статистику виявлених злочинів економічного спрямування, оприлюднену Міністерством внутрішніх справ у Львівській області (див. табл.), можна дійти висновку, що кількість злочинів на Львівщині з кожним роком зменшується.

Така тенденція дає підстави сподіватися, що проведена профілактична робота працівниками ОВС, зокрема ДСБЕЗ, все ж таки була ефективною.

Таблиця

Кількість виявлених злочинів економічного спрямування у Львівській області за період 2008–2010 рр. [1]

Показник	2008 р.	2009 р.	Темп приросту, %	2010 р.	Темп приросту, %
Кількість виявлених злочинів економічного спрямування	2069	1941	93,8	1680	86,6

Висновок. Отже, можна констатувати, що нелегкі умови праці працівників ОВС, відсутність належного державного фінансування, низька заробітна плата – чинники, що демотивують працівників міліції у здійсненні попереджувальної діяльності.

Сьогодні факт здійснення профілактичної роботи залишається малопомітним, а правова регламентація профілактичної діяльності потребує законодавчого врегулювання.

1. Головне управління МВС України у Львівській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://milicia.lviv.ua/>

2. Жалинский А.Э. Условия эффективности профилактики преступлений / А.Э. Жалинский. – М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1978. – 152 с.

3. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

5. Інструкція про єдиний облік злочинів, затв. Наказом Генеральної прокуратури України 26.03.2002 р. № 20, Міністерства внутрішніх справ України 26.03.2002 р. № 84, Служби безпеки України 26.03.2002 р. № 293, Державної податкової Адміністрації України 26.03.2002 р. № 126, Міністерства юстиції України 26.03.2002 р. № 18/5.

6. Кириченко О.В. Оперативно-розшукові аспекти протидії злочинності / О.В. Кириченко, О.А. Шевченко // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 199–206.

7. Концепція Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1911-2010-%D1%80>

8. Кравчук О.Я. Попередження загроз національній безпеці у соціально-трудоцій сфері в умовах глобалізації // О.Я. Кравчук / Демографія та соціальна економіка. – 2007. – № 2. – С. 179-188.

9. Положення про основи організації розкриття злочинів органами внутрішніх справ України, затв. Наказом МВС № 456 від 24.09.2010 р.

10. Слободяник Т.М. Особливості попередження економічних злочинів, що вчиняються співробітниками підприємства / Т.М. Слободяник // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 252–257.

11. Хахулін В.В. Некоторые меры предупреждения правонарушений в процессе легитимизации субъектов предпринимательства / В.В. Хахулін, О.В. Лукьяненко // Економіка та право. – 2009. – № 1. – С. 63–66.

Ревак І.А., Охримович М.М. Предупреждение экономической преступности как неотъемлемая составляющая эффективной работы сотрудников органов внутренних дел.

Рассмотрены вопросы предупреждения экономической преступности в Украине, акцентировано внимание на необходимости внедрения показателей, которые отражали бы качество проведенной профилактической работы сотрудниками органов внутренних дел.

Ключевые слова: экономическая преступность, профилактическая работа, предупреждение экономической преступности, органы внутренних дел, Государственная служба борьбы с экономической преступностью (ГСБЭП).

Rewak I.O., Okhrymovych M.M. Economic Crime Prevention as an Integral Part of Efficient Work of Law Enforcement Officers.

The article deals with the problem of economic crime prevention in Ukraine, and makes an emphasis on the necessity to establish indicators that would reflect the quality of preventive work carried out by the police.

Key words: economic crime, economic crime prevention, police, public service to combat economic crime (GSBEP).